

Pilsētu ilgtspējīgas attīstības plānošanas un pārvaldīšanas aspekti mūsdienās

Jurijs Grizans, Riga Technical University, Janis Vanags, Riga Technical University

Kopsavilkums. Zinātniskā raksta mērķis ir pilsētu ilgtspējīgas attīstības plānošanas un pārvaldīšanas aspektu izpēti mūsdienu urbanizācijas un globalizācijas procesu apstākļos. Nospraustā pētījuma mērķa sasniegšanai ir izmantotas šādas pētnieciskās izziņas metodes: pilsētu attīstību regulējošo normatīvo dokumentu un konceptuālo pamatnostādņu analīze, ekspertu vērtējumu izpēte, kā arī monogrāfiskās un loģiskās pieejas metodes. Pētījuma rezultātā ir izstrādāti konceptuālie priekšlikumi pilsētu sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās izaugsmes stratēģiskās vadības principu optimizēšanai.

Atslēgas vārdi: attīstības plānošana, globalizācija, pilsēta, urbanizācija, stratēģiskā vadība.

IEVADS

Mūsdienās ikvienas pilsētas ekonomiskā dzīve ir nesaraujami saistīta ar citu valsts administratīvi teritoriālā iedalījuma vienību saimniecisko dzīvi. Tieši tāpēc mūsdienu pilsētas ekonomikas zinātnē tiek uztvertas nevis kā izolēti, patstāvīgi teritoriāli telpiskie objekti, bet gan kā cilvēku un ražotņu izvietojuma daudzpakāpju telpisko sistēmu elementi, kas mijiedarbojas ar citām pilsētām un lauku teritorijām. Līdz ar notiekošajām politiskajām un ekonomiskajām pārmaiņām pasaules ekonomiskajās sistēmās, arvien vairāk palielinās pasaules mēroga faktoru ietekme uz pilsētu attīstību. Pie nozīmīgākajām tendencēm būtu pieskaitāmi globalizācijas un urbanizācijas procesi. Šādi procesi nosaka augošo pilsētu attīstības raksturu un izaugsmes dinamiku. Tādējādi būtiski svarīgi izanalizēt iepriekš minēto pasaules ekonomiskajā telpā notiekošo procesu ietekmi uz pilsētu attīstību, tās plānošanas un pārvaldīšanas aspektiem. Nepieciešamība izstrādāt konceptuālos priekšlikumus pilsētu sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās izaugsmes stratēģiskās vadības principu optimizēšanai nosaka zinātniskā pētījuma aktualitāti. Pētījuma mērķis ir pilsētu ilgtspējīgas attīstības plānošanas un pārvaldīšanas aspektu izpēti mūsdienu urbanizācijas un globalizācijas procesu apstākļos. Šā mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- 1) izpētīt globalizācijas procesu ietekmi uz pilsētu ilgtspējīgu attīstību starptautisko ekonomisko attiecību veidošanās kontekstā mūsdienās;
- 2) izanalizēt urbanizācijas procesu un pilsētu attīstības savstarpējo mijiedarbību;
- 3) identificēt ar urbanizācijas procesiem un līdz ar to arī ar pilsētu attīstību saistītos pozitīvos un negatīvos blakusefektus;

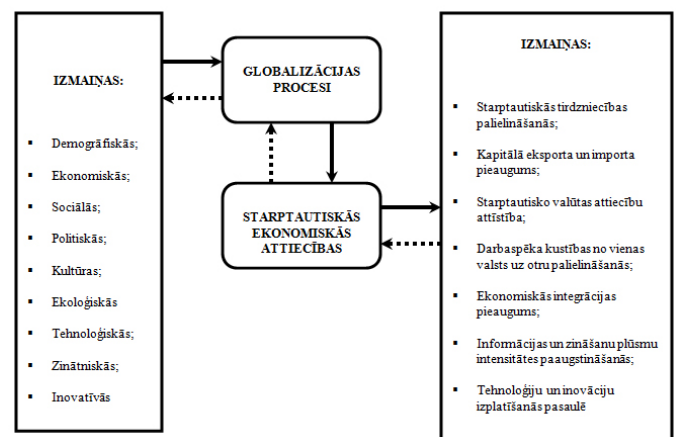
- 4) novērtēt pilsētu sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās attīstības plānošanas un pārvaldīšanas procesu pilnveidošanas iespējas ilgtspējīgas attīstības kontekstā.

Zinātniskā raksta hipotēze – pilsētu ilgtspējīgas attīstības pārvaldība ir viens no mūsdienu reģionālās attīstības politikas instrumentiem. Tā izmantošanas efektivitātes pilnveidošana atbilstoši pasaulē notiekošajiem globalizācijas un urbanizācijas procesiem var veicināt pilsētu un visas valsts sociāli ekonomisko un teritoriāli telpisko attīstību.

Izvirzītā mērķa sasniegšanai tiek pielietotas šādas pētnieciskās izziņas metodes: pilsētu attīstību regulējošo normatīvo dokumentu un konceptuālo pamatnostādņu analīze, ekspertu vērtējumu izpēte, kā arī monogrāfiskā un loģiskās pieejas metode.

I. GLOBALIZĀCIJAS PROCESU IETEKME UZ MŪSDIENU PILSĒTU ATTĪSTĪBU

Globalizācijas procesu, kas ir atkarīgi no daudzām savstarpēji saistītām ekonomiskām, sociālām, demogrāfiskām, politiskām, tehnoloģiskām, kultūras un ekoloģiskām izmaiņām, rezultātā savstarpējās saiknes starp pasaules valstīm, reģioniem un pilsētām kļūst arvien ciešākas. Palielinās arī dažādu pasaules ģeogrāfisko vietu un administratīvi teritoriālo vienību savstarpēja atkarība. Globalizācijas procesu ietekmes uz starptautisko ekonomisko attiecību veidošanos valstu starpā formas ir shematiski parādītas 1.attēlā.

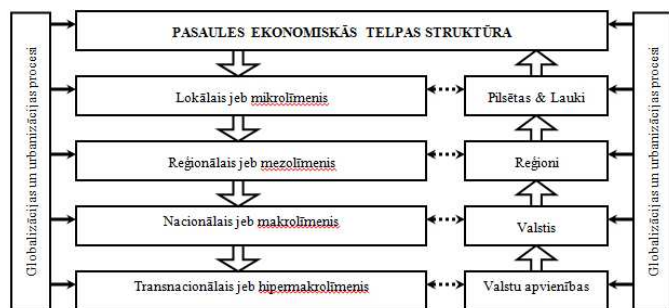

1.att. Globalizācijas procesu ietekmes uz starptautisko ekonomisko attiecību veidošanos modelis [Autoru izstrādāts attēls]

Kā redzams 1.attēlā, globalizācijas procesi raksturo plaša jeb globāla mēroga izmaiņas sabiedrībā un valsts sociāli

ekonomiskajā un teritoriālā telpiskajā attīstībā. Viena no raksturīgākajām globalizācijas pazīmēm ir ekonomisko aktivitāšu ģeogrāfiskās izplatības palielināšanās. Svarīgi atzīmēt, ka globalizācijas procesi ir orientēti uz starpvaldību attiecību veidošanos, attiecību starp dažādu nāciju indivīdiem veidošanos, kā arī transnacionālo attiecību veidošanos starp komercsabiedrībām. Pie galvenajiem globalizācijas aspektiem pieskaitāma starptautiskā tirdzniecība, kapitāla un cilvēku kustība, kā arī zināšanu un inovāciju izplatīšana, kā arī elektronisko telekomunikāciju tehnoloģiju attīstība.

Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes profesore Vita Zelča norāda, ka globalizācijas un moderno mediju tehnoloģijas ienākšana ikdienā transformē konkrētās dzīvesvietas lomu indivīda dzīvē [1]. Faktiski mainās cilvēka attiecības ar telpu un vietu. To atspoguļo valsts administratīvi teritoriālā iedalījuma vienību robežas, kas, tāpat kā attālumi, iegūst daudzdimensionalitāti. Mūsdienu pasaulē robežu veidotājas nav tikai daba, valstis, administratīvi teritoriālais iedalījums, bet arī citi faktori un institūcijas. To vidū arī globalizācijas un urbanizācijas procesi, kas izpaužas dažādos pasaules ekonomiskās telpas līmeņos, kas shematiski parādīti 2.attēlā.

2.att. Globalizācijas un urbanizācijas procesu izpausmes līmeņi pasaules ekonomiskajā telpā [Autors izstrādāts attēls]

Kā redzams 2.attēlā, pasaules ekonomiskajā telpā notiekošo globalizācijas un urbanizācijas procesu ietekme izpaužas ne tikai nacionālajā un transnacionālajā līmenī, bet tai ir būtiska nozīme arī reģionālajā, pilsētu un pašvaldību mērogā. Tas izskaidrojams ar to, ka globalizācijas un urbanizācijas procesi risinās kopsakarībā ar lokālās vides pārveidi un veido jaunas sarežģītas attiecības starp globālo un lokālo telpu. Pilsētsociologs Viesturs Celmiņš uzsver, ka nereti tiek uzskatīts - globalizācijas fenomens vislabāk novērojams tieši pilsētā. Strauji augošā urbanizācija ir globalizācijas procesu centrā, ja ne aizsākumā. Iespējams, globalizācija pat ir vienādojama ar urbanizāciju. Jo tieši pilsētas visvairāk iemieso to daudzveidīgo pagātni, tagadni un nākotni, kas raksturo mūsdienu sabiedrību un kultūru [2].

II. MŪSDIENU URBANIZĀCIJAS PROCESU RAKSTUROJUMS

Apkopojot un analizējot Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes profesora Oļģerta Nikodemusa pētījumus par mūsdienu urbanizācijas procesiem, to attīstības raksturu un tendencēm, var secināt, ka tie būtu uzskatāmi par vienu no nozīmīgākajām globalizācijas pazīmēm [3].

Pasaules prakse liecina, ka valsts kļūst arvien urbanizētāka līdz ar pilsētu skaita pieaugumu, pilsētu iedzīvotāju skaita palielināšanos, kā arī valsts iedzīvotāju, kas dzīvo pilsētās procentuālo pieaugumu attiecībā pret kopējo iedzīvotāju skaitu valstī [4].

Pasaules nākotnes iniciatīvu pētniecības padomes direktors, eksperts pilsētu ilgtspējīgā attīstībā Herberts Žirardets uzsver, ka pilsētu sistēmas ar daudzmiljonu iedzīvotājiem ir mūsdienu gadsimtam unikāls veidojums un viens no sarežģītākajiem cilvēka radošo spēju galarezultātiem. Jebkuras pilsētas pastāvēšana vienlaicīgi ir atkarīga gan no bioloģiskās reproducēšanas procesiem, gan mehanizētajiem ražošanas procesiem [5]. Pilsētas, it īpaši mūsdienu lielpilsētas, ir unikālas „daudzpakāpju” sistēmas, kas rada ekonomisko un sociālo mijiedarbību ekstrordinārā pakāpē. Jo lielāka ir pilsēta, jo sarežģītāka ir tās funkciju sistēma un jo lielāks dažādu profesiju pārstāvju skaits ar to ir saistīts. Tas nozīmē, ka pilsēta būtu uztverama kā veidojums, kurš veidojas un attīstās dabisko un mākslīgo, tas ir, cilvēka radīto un izraisīto procesu mijiedarbības rezultātā. Sniedzot mūsdienu urbanizācijas procesu raksturojumu, būtu nepieciešams uzsvērt, ka pilsēta ir „daudzpakāpju” sistēma, kurā nemitīgi norisinās ekonomiskie, sociālie un cita rakstura notikumi, kuros cilvēks ir iesaistīts visaugstākajā pakāpē.

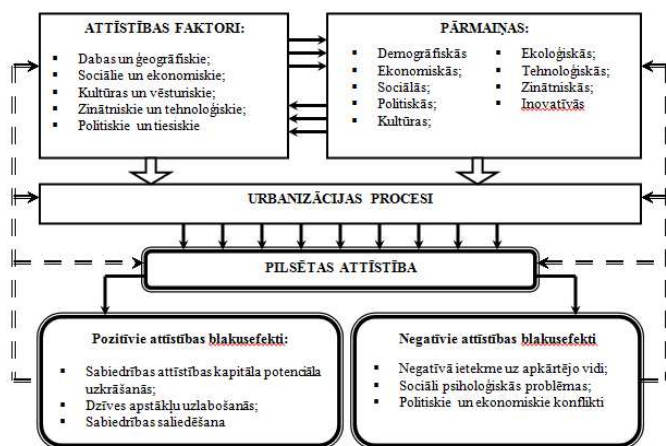
Tādējādi, raksturojot mūsdienu urbanizācijas procesus, pie to galvenajām pazīmēm var pieskaitīt šādus rādītājus:

- iedzīvotāju un ražošanas koncentrēšanās pilsētās reģiona, valsts un pasaules mērogā;
- pilsētu platības un skaita pieaugums reģiona, valsts un pasaules mērogā;
- pilsētnieciskā dzīvesveida izplatīšanās reģiona, valsts un pasaules mērogā.

Svarīgi atzīmēt, ka pilsētās koncentrējas ne tikai daudz iedzīvotāju, bet arī neproporcionāli lielāka apgrozībā esošas naudas un preču masa. Minētais apstāklis kļūst par jauna darbaspēka piesaistes faktoru. Analizējot urbanizācijas procesu attīstības raksturu un dinamiku, var secināt, ka šo procesu rezultāti ir cieši saistīti ar šādiem faktoriem:

- pilsētas attīstības dinamika;
- pilsētas iekšējā vide (ekonomiskā, sociālā, kultūras, informācijas utt.) un struktūra;
- pilsētas arhitektoniski telpiskais un konstruktīvais veidols un formas;
- pilsētas teritorijas plānojuma funkcionālais zonējums;
- pilsētas infrastruktūra un transporta modeļi.

Attiecības starp urbanizācijas procesiem un pilsētas attīstību ir divpusējas. To veidošanās process un to ietekmējošie faktori ir shematiski parādīti 3.attēlā.

3.att. Urbanizācijas procesu un pilsētas attīstības savstarpējās mijiedarbības modelis [Autoru izstrādāts attēls]

Kā redzams 3.attēlā, urbanizācijas procesu pamatā ir dinamiskie pilsētu attīstības faktori, pārmaiņas un nosacījumi, kas veido zināmo sakarību starp urbanizēto teritoriju iedzīvotājiem (pilsētu iedzīvotājiem) un iedzīvotāju darbībām urbanizētās teritorijās (pilsētās). Kā rāda pasaules prakse, urbanizācijas procesi ietekmē jebkuras valsts iedzīvotāju dzīves, darba un atpūtas apstākļus un iespējas, kā arī vispārējo ekoloģisko situāciju konkrētajā teritorijā un ārpus tās robežām, jo maina cilvēku un vides savstarpējās attiecības un ietekmes formas.

Urbanizācijas procesiem un līdz ar to arī pilsētas attīstības procesiem bez acīmredzamākajiem attīstības pamatefektiem, kā, piem., iedzīvotāju un to saimnieciskās darbības koncentrēšanās pilsētās, pilsētu skaita un izmēru palielināšanās, pilsētnieciskā dzīvesveida izplatīšanās, var būt gan pozitīvi, gan negatīvi blakusefekti.

III. PILSĒTU ATTĪSTĪBAS POZITĪVIE UN NEGATĪVIE BLAKUSEFEKTI

Pie pilsētas attīstības pozitīvajiem blakusefektiem būtu pieskaitāmi šādi efekti:

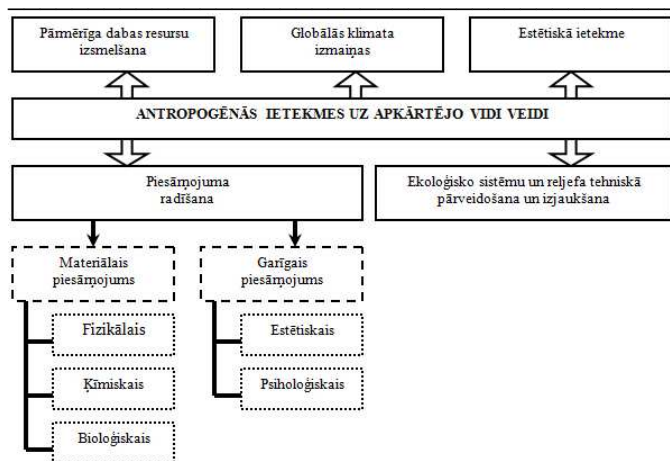
- sabiedrības intelektuālā, radošā, kulturālā, sociālā un ekonomiskā kapitāla potenciāla koncentrēšanās un uzkrāšanās pilsētās, kas veicina materiālā un garīgā dzīves līmeņa paaugstināšanos. Svarīgi atzīmēt, ka šie sasniegumi tiek izmantoti citās, mazākās pilsētās, kā arī laukos, kas savukārt dod jaunu impulsu reģiona un valsts galveno centru attīstībai [6];
- dzīves apstākļu uzlabošanās pilsētās – to veicina pilsētas kā drošas un komfortablas dzīvesvietas attīstība, kas sevī ietver cilvēku dzīvei, darbam un atpūtai nepieciešamo un pieejamo infrastruktūru un labiekārtojumu. Pie kuriem būtu pieskaitāmi, dzīvojamais fonds, komunālo un sadzīves pakalpojumu labiekārtojumi, sabiedriskais transports, izglītība,

veselības aprūpe, sociālā palīdzība, kultūras dzīve, sportošanas iespējas u.c.;

- pilsētu attīstībai ir svarīga loma sabiedrības saliedēšanā. Tieši mūsdienu pilsētas, pateicoties arvien pieaugošai cilvēku mobilitātei un līdz ar to arī migrācijas procesam, kļūst par vietām, kur attīstās tādas mūsdienās nozīmīgas kultūras vērtības kā cieņa, tolerance, sadzīvošana, pilsoniskā apziņa. Tādējādi palielinās pilsētas kā sabiedrības identitātes un integritātes kodola nozīmīgums [7].

Savukārt pie pilsētas attīstības negatīvajiem blakusefektiem var pieskaitīt šādus efektus:

- sociāli psiholoģisko problēmu rašanās pilsētas iedzīvotāju vidū, kā, piem., segregācija, sociālā polarizācija, nabadzība, laulību šķiršana, atsvešināšanās, pašnāvības, alkoholisms, narkomānija, huligānisms, noziedzība u.c. [8]. Pie iepriekšminēto problēmu izraisītājiem būtu pieskaitāma pārapdzīvotība, nepietiekams sabiedrības atbalsts u.c.;
- negatīvā ietekmē uz cilvēka veselību – viens no galvenajiem nelabvēlīgiem faktoriem, kas izraisa cilvēku veselības pasliktināšanos, ir atmosfēras piesārņojums ar toksiskām un kancerogēnām vielām. Tāpēc ir likumsakarīgi, ka galvenokārt pilsētnieki slimo ar augšējo elpceļu respiratorajām slimībām, kā arī ar plaušu vēzi. Palielinātais putekļu un dūmu daudzums gaisā samazina Saules radiācijas, it īpaši gaismas un ultravioleto staru, nonākšanu uz Zemes virsmas. Veselībai bīstams ir arī troksnis, kura intensitāte pilsētās ļoti bieži pārsniedz pieļaujamo līmeni. Nozīmīgs ir emocionālais stress, ko izraisa informācijas gūzma, sociālie, darba vietas organizatoriskie u.c. faktori. Apdzīvotās vietās ļoti bieži nav centralizētas ūdensapgādes, nav kanalizācijas, nav sakārtota atkritumu izvešana. Tas palielina risku saslimt ar infekcijas slimībām [6];
- politisko un ekonomisko interešu konfliktu veidošanās starp pilsētas iedzīvotāju, vietējās pārvaldes, uzņēmēju un citu interešu grupu pārstāvjiem, ko izraisa grūtības sasniegt vienotu attieksmi pret pilsētas teritorijas (zemes) izmantošanas un pilsētas attīstības mērķu noteikšanu, kā arī ar to sasniegšanu saistīto plānošanas metožu un paņēmieni paplašināšanās [8];
- pilsētas iedzīvotāju pāridarījumi dzīvībai dabai visās iespējamās cilvēka dzīves un saimnieciskās darbības sfērās. Cilvēce, ieviešot savā dzīvē arvien vairāk tehniskos līdzekļus, izspiež no apkārtnes vides telpas un dzīvās dabas atsevišķas augu un dzīvnieku sugas, vai arī rada to eksistēšanai neciešamus, nepanesamus vai neiespējamus apstākļus. Galvenie ar pilsētu attīstību saistītie antropogēnās ietekmes veidi ir shematiski parādīti 4.attēlā.

4.att. Ar pilsētu attīstību saistītie antropogēnās ietekmes uz apkārtējo vidi veidi [Autoru izstrādāts attēls, izmantojot [9]]

Kā redzams 4.attēlā, pilsētu attīstībai ir ietekme gandrīz uz visiem apkārtējās vides komponentiem – atmosfēru, ūdeni, augsni, reljefu, ainavām, klimatu, augu un dzīvnieku valsti utt. Pastāv šādi ar pilsētas attīstību, tehnisko progresu un cilvēka saimniecisko darbību saistīti antropogēnās ietekmes uz apkārtējo vidi veidi:

- apkārtējās vides piesārņojums – ir viens no bīstamākajiem antropogēnās ietekmes veidiem, kura rezultātā apkārtējā vidē tiek ievadīti tai neraksturīgie jaunie fiziskie, ķīmiskie vai bioloģiskie elementi vai arī tiek pārsniegts šo elementu apkārtējā vidē esošais dabiskais līmenis [9]. Tā rezultātā tiek radīta negatīva ietekme uz apkārtējo vidi un tiek veicinātas videi neraksturīgas kvalitatīvas un kvantitatīvas izmaiņas, kas var apdraudēt cilvēku veselību, nodarīt kaitējumu īpašumam un videi;
- ekoloģisko sistēmu un reljefa tehniskā pārveidošana un izjaukšana – pēc zinātnieku atzinumiem, šis ar pilsētu attīstību saistīts antropogēnās ietekmes veids ir īpaši bīstams, jo izsauc izmaiņas teritorijas esošajā pamatnē – virsas noteces apstākļos, mitruma režīmā, no reljefa atkarīgās mikroklimata īpašībās u.c. [9]. Reljefa mākslīga pārveidošana, neņemot vērā teritorijas dabisko drenāžas sistēmu, būtiski ietekmē ūdens un vielu dabisko apriti pilsētas ekosistēmās un var izraisīt nogāžu procesus (virsas erozijas, noslīdeņus, nobrukumus);
- pārmērīga dabas resursu izsmelšana – dabas resursu pārmērīga izmantošana, nerūpējoties par to atjaunošanu un neņemot vērā šādas izmantošanas kaitīgo ietekmi uz ekosistēmas vai apgabala dabas stāvokli, apdraud pilsētu un visas pasaules nākotnes labklājību, radot ekonomiskos draudus, tostarp pārtikas, ūdens un enerģijas izmaksu pieaugumu [10]. Dabas resursu ieguve un ar to saistītā ražošana, pārstrāde un patēriņš ir pamats ne tikai cilvēku saimnieciskajai darbībai un

pilsētu attīstībai, bet arī rada dažādas vides un veselības problēmas;

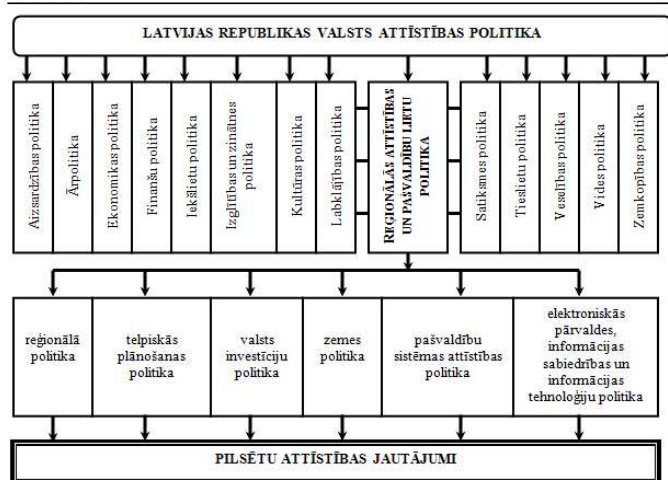
- globālās klimata izmaiņas – pilsētas apbūve ir viens no galvenajiem faktoriem, kas nosaka klimata un specifiskā lokālā klimata veidošanos pilsētā. Pilsētas videi raksturīgās izmaiņas rada neatgriezeniskas izmaiņas enerģijas apmaiņas procesos, termiskajā režīmā, mitruma svārstībās, gaisa apmaiņā un cirkulācijā. Lielās pilsētu aglomerācijas ietekmē ne tikai pilsētas teritoriju, bet arī apkārtējo teritoriju. Pēdējie zinātniskie pētījumi par globālajām klimata pārmaiņām liecina, ka atsevišķu klimatisko parametru izmaiņas konstatētas līdz pat 150 km attālumam no blīvi apdzīvotām pilsētām [3];
- estētiskā ietekme – ainavu un skaistu vietu izjaukšana pilsētu attīstības un izplešanās dēļ un industriālo centru veidošana mazapdzīvotās vietās, kur ir cilvēka neskartas dabas vide, kā arī kultūrvēsturiskās vides pārveidošana [10]. Dabas formu pārveidošana un mākslīgo objektu veidošana un iekļaušana apkārtējās vides telpā var nelabvēlīgi ietekmēt konkrētās teritorijas dabiskās vērtības un to uztveri iedzīvotāju vidū.

Apkopojot iepriekš minēto, var izdarīt secinājumu, ka pilsētas attīstības pozitīvie un negatīvie blakusefekti, tajā skaitā ar pilsētu attīstību, tehnisko progresu un cilvēka saimniecisko darbību saistīta antropogēnā iedarbība uz apkārtējo vidi tieši un netieši ietekmē cilvēku dzīves kvalitāti (t.sk. dzīves apstākļus un līmeni) konkrētā pilsētā, reģionā un valstī, un kuras paaugstināšana ir viena no galvenajām mūsdienu pilsētu attīstības stratēģiskās plānošanas un pārvaldības prioritātēm.

IV. PILSĒTU ATTĪSTĪBAS NORMATĪVAIS UN INSTITUCIONĀLAIS REGULĒJUMS LATVIJĀ

Iepriekš tika noskaidrots, ka pilsētu ilgtspējīga attīstība prasa visu ieinteresēto pušu kopīgu un savstarpēji papildinošu darbību. Ņemot vērā ar pilsētu ilgtspējīgu attīstību saistīto problēmu mērogu, ļoti svarīga kļūst spēja atbilstoši novērtēt un izmantot katra sabiedrības locekļa pieredzi, zināšanas un prasmes šajā jomā. Pilsētu ilgtspējīgu attīstību ietekmējošo subjektu grupu un viņu rīcībā esošo instrumentu sastāvs katrā atsevišķā gadījumā var būt savādāks. Tieši tāpēc liela nozīme ir pilsētu ilgtspējīgas attīstības procesa un tajā iesaistīto dalībnieku interešu un attiecību normatīvai un institucionālai regulēšanai.

Analizējot mūsdienu pilsētu attīstības politiku Latvijā un citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, svarīgi atzīmēt, ka pilsētu attīstības jautājumi tiek integrēti reģionālās attīstības politikā. Pilsētu attīstības jautājumu pozicionēšanas Latvijas Republikas valsts attīstības politikā modelis shematiski parādīts 5.attēlā.

5.att. Pilsētu attīstības jautājumu pozicionēšanās Latvijas Republikas valsts attīstības politikā modelis [Autoru izstrādāts attēls, izmantojot [11]]

Kā redzams 5.attēlā, Latvijā reģionālās attīstības un pašvaldību lietu politika ir valsts attīstības politikas sastāvdaļa. Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu politiku veido 6 nozares – reģionālā politika, telpiskās plānošanas politika, valsts investīciju politika, zemes politika, pašvaldību sistēmas attīstības politika, elektroniskās pārvaldes, informācijas sabiedrības un informācijas tehnoloģiju politika. Pilsētu attīstību būtu nepieciešams zinātniski interpretēt gan kā vienu no iepriekš minēto reģionālās attīstības politikas virzienu plānošanas mērķiem, gan kā reģionālās attīstības politikas virzienu ietvaros realizējamās rīcības rezultātu. Svarīgi atzīmēt, ka sakarā ar pilsētu attīstību saistīto jautājumu plašu diapazonu, tie tieši vai netieši skar arī katru no Latvijas Republikas valsts attīstības politikas nozarēm. Tādējādi būtiski svarīgi nodrošināt ar pilsētu attīstību risināmo jautājumu integritāti katrā no valsts attīstības politikas virzieniem. Ņemot vērā, ka reģionālās attīstības politiku Latvijā veido valdības nostādnes un mērķtiecīga rīcība reģionālās attīstības veicināšanai, koordinējot nozaru attīstību atbilstoši atsevišķu valsts teritorijas daļu attīstības prioritātēm un sniedzot tiešu atbalstu atsevišķu valsts teritorijas daļu attīstībai, tādā veidā tiktu nodrošināta valdības politikas prioritāšu sasaite ar pilsētu attīstības plānošanu un pārvaldīšanu mūsu valstī. Tas nozīmē, ka pilsētu attīstības politikai būtu izvirzāmas šādas prasības:

- jāsekmē valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību;
- jāveicina iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanos;
- jāaptver valsts attīstības politikas un valsts teritorijas attīstības plānošanu;
- jānodrošina valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu sasaisti un savstarpējo saskaņotību.

Pilsētu attīstības politikai izvirzāmās prasības būtu pamatojamas ar to, ka pilsētu attīstības plānošana un pārvaldīšana nevar būt īstenota atrauti no reģiona vai valsts kopējās attīstības [12]. Pilsētu attīstības politikai kā mūsdienīgās reģionālās attīstības politikas sastāvdaļai jābūt starpteritoriālai un orientētai uz savstarpēji saistītu resursu izmantošanas plānošanu visā valsts teritorijā. Ņemot vērā mūsdienu pasaulē notiekošos procesus un pārmaiņas, attiecību veidošana starp pilsētām un tos aptverošiem reģioniem ir

aktuāls jautājums Latvijas valsts ekonomiskajai telpai. Pasaules prakse rāda, ka viens no valsts ekonomiskajai telpai un to veidojošo elementu izaugsmes priekšnosacījumiem ir normatīvā un institucionālā regulējuma sistēmas izveide un tās pilnveidošana atbilstoši esošai sociāli ekonomiskajai situācijai valstī.

Ņemot vērā, ka ilgtspējīga attīstība jau sen ir bijusi viens no Eiropas Savienības galvenajiem politiskajiem mērķiem, arī pilsētu ilgtspējīgas attīstības jautājumiem tiek pievērsta liela uzmanība. Tie tiek integrēti un ieņem svarīgu vietu Eiropas Savienības vides, veselības, reģionālās attīstības, enerģētikas un transporta politikā. Eiropas Savienības tiesību akti, piemēram, direktīvas par apkārtējā gaisa kvalitāti un vides troksni, notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošanu, energoefektivitāti arī pilsētās.

Turpinot procesu, ko uzsāka „Zaļā grāmata par pilsētvidi” 1990.gadā, 1999.gadā Eiropas Savienības vides un reģionālās attīstības ministru sanāksmē tika pieņemta Eiropas telpiskās (teritoriālās) attīstības stratēģija, kuras mērķis ir kalpot vadlīnijām sektorālām (par konkrētām valsts attīstības nozares atbildīgām) Eiropas Savienības un dalībvalstu iestādēm, kā arī reģionālās un vietējās pašvaldības orgāniem, lai sasniegtu sabalansētu un ilgtspējīgu valsts teritorijas attīstību.

2000.gadā Eiropas Savienība pieņēma „Vadlīnijas Eiropas kontinenta ilgtspējīgai telpiskajai attīstībai” ar mērķi rosināt Eiropas Savienības dalībvalstu valsts institūcijas, reģionālās un vietējās pašvaldības pieņemt lēmumus attiecībā uz teritorijas attīstību un izmantošanu atbilstoši Eiropā akcentētiem plānošanas politikas principiem un sekmēt to īstenošanu [13].

Savukārt, 2006.gadā Eiropas Savienība pieņēma „Tematisko stratēģiju par pilsētvidi”. Tās nolūks ir labāk īstenot esošās Eiropas Savienības vides politikas un likumdošanu, vietējā līmenī apmainoties ar pieredzi un labāko praksi starp Eiropas vietējām varas iestādēm. Daļa no tās ir vadlīnijas par integrētu vides pārvaldību un ilgtspējīga pilsētas transporta plānošanu. Papildu pasākumi ir saistīti ar Eiropas Savienības direktīvas par apkārtējā gaisa kvalitāti un vides trokšņa īstenošanu. „Zaļā grāmata par jaunu pilsētas mobilitātes kultūru” 2007.gadā uzsāka debates par jaunu pilsētas mobilitātes kultūru, kas vērsta uz kopējām pūlēm padarīt pilsētas un lielpilsētas mazāk piesārņotas, kā arī drošākas un pieejamākas visiem pilsoņiem [14].

Ņemot vērā pilsētu attīstības jautājumu sasaisti ar reģionālās attīstības politiku, jāatzīmē, ka Eiropas Savienības reģionālā politika ir svarīgs pilsētvides attīstības katalizators. Ziņojums „Kohēzijas politika un pilsētas: pilsētu ieguldījums reģionu izaugsmē un darbavietu izveidē” ir paredzēts, lai palīdzētu valsts, reģionu un vietējām varas institūcijām sagatavot jaunas kohēzijas politikas programmas.

Eiropas Savienības dalībvalstis uzsvēra pilsētvides politikas teritoriālo svarīgumu, pieņemot „Eiropas Savienības teritoriālo darba kārtību” un „Leipcigas Hartu par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām” 2007.gadā neformālajā ministru sanāksmē Leipcigā. Viņi vienojās par nepārtrauktu darbu prezidentūru laikā un izveidoja īstenošanas plānu.

Daudzās Eiropas Savienības dalībvalstīs, tai skaitā arī Latvijā, vietējās varas institūcijas izveidoja savas vietējās „Agenda 21” stratēģijas un rīcības plānus. „Olborgas harta” ir viens no visievērojamākajiem politikas paziņojumiem par ilgtspējīgu vietējo attīstību, kuru parakstījušas vairāk nekā 2500 vietējās un reģionālās varas institūcijas. Ar nolūku veicināt un atbalstīt pilsētu virzību uz ilgtspējīgu attīstību, kā arī palīdzēt vietējām pašvaldībām visā Eiropā iepazīties ar izplatītāko ilgtspējības labāko praksi, Eiropas Savienībā tika uzsākta „Ilgtspējīgas attīstības pilsētu kampaņa” [14].

V. LATVIJAS PILSĒTU ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS UN PĀRVALDĪŠANAS POLITIKA

Latvijā pilsētu attīstības plānošanas politika reģionālās attīstības nozares ietvaros pamatā balstās uz Eiropas Savienības pamatnostādnēm un prioritātēm politikas plānošanas dokumentos, normatīvajos aktos un starptautiskajās konvencijās, kas regulē attiecīgo jomu. Tāpēc pilsētu ilgtspējīgu attīstību regulējošās politikas plānošanas dokumentu aktualizācija un pārvērtēšana Latvijas Republikā norisinās saskaņā ar politikas plānošanas tendencēm atbilstošā sektorā Eiropas Savienības mērogā.

Latvijā pilsētu attīstības plānošanas politikas kā reģionālās attīstības politikas virzienu regulējošo dokumentu un publisko institūciju kompetences pārskats sniegts 1.tabulā.

1. TABULA

PILSĒTU ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS UN PĀRVALDĪŠANAS POLITIKU REGULĒJOŠO DOKUMENTU UN PUBLISKO INSTITŪCIJU KOMPETENCES PĀRSKATS [Avots: autora izstrādāta tabula, izmantojot [15;16;17]]

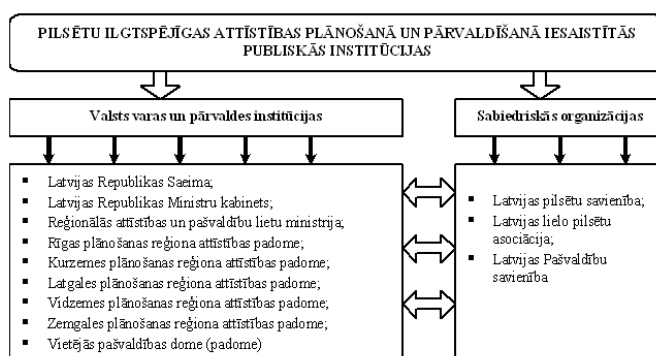
Attīstības plānošanas dokumenta veids	Attīstības plānošanas dokumenta izstrādātājs	Attīstības plānošanas dokumenta darbības termiņš, gados	Attīstības plānošanas dokumenta līmenis	Attīstības plānošanas dokumenta izstrādātājs	Attīstības plānošanas dokumenta apstiprinātājs
Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija	Stratēģija nosaka valsts ilgtermiņa attīstības prioritātes un telpiskās attīstības perspektīvu	Ilgtermiņa (20 gadi)	Nacionālais	Latvijas Republikas Saeima, Latvijas Republikas Ministru kabinets, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, Rīgas plānošanas reģiona attīstības padome, Kurzemes plānošanas reģiona attīstības padome, Latgales plānošanas reģiona attīstības padome, Vidzemes plānošanas reģiona attīstības padome, Ziemeļvalsts plānošanas reģiona attīstības padome, Vietējās pašvaldības dome (padome)	Saeima
Nacionālais attīstības plāns	Attīstības plāns nosaka savstarpēji koordinētas, valsts stratēģiskajiem mērķiem atbilstošas valsts attīstības prioritātes	Vidējā termiņa (7 gadi)	Nacionālais	Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija	Ministru Kabinets
Plānošanas reģiona teritorijas attīstības plānošanas programma	Teritorijas attīstības plānošanas nosaka plānošanas reģiona teritorijas attīstības iespējas, virzienus un aprobežojumus. Attīstības programma sniedz palīdzētājus situācijas raksturojumu un analīzi, stratēģisko daļu, rīcības plānu, īstenošanas uzraudzības kārtību, pārskatu par sabiedrības līdzdalības pasākumiem	Vidējā termiņa (7 gadi)	Reģionālais	Plānošanas reģiona attīstības padome	Plānošanas reģiona attīstības padome
Vietējās pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas programma	Teritorijas attīstības plānošanā ir noteiktas vietējās pašvaldības teritorijas attīstības iespējas, virzienus un aprobežojumus. Attīstības programma sniedz palīdzētājus situācijas raksturojumu un analīzi, stratēģisko daļu, rīcības plānu, īstenošanas uzraudzības kārtību, pārskatu par sabiedrības līdzdalības pasākumiem	Vidējā termiņa (7 gadi)	Vietējais	Vietējās pašvaldības dome (padome)	Vietējās pašvaldības dome (padome)

Kā redzams 1.tabulā sniegtajā pārskatā, Latvijā reģionālā attīstība, t.sk. pilsētu attīstība, tiek nodrošināta atbilstoši savstarpēji saskaņotiem un hierarhiski pakārtotiem attīstības plānošanas dokumentiem, kas aptver politikas un teritorijas attīstības plānošanu un nodrošina valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu sasaisti un savstarpējo saskaņotību nolūkā īstenot politiski noteiktas prioritātes un nodrošināt sabiedrības un teritorijas attīstību. Nacionālā līmeņa dokumentiem ir ilgtermiņa un vidējā termiņa raksturs. Savukārt reģionālā un vietējā līmeņa dokumentiem ir vidējā termiņa raksturs.

Latvijā reģionālās attīstības, t.sk. pilsētu attīstības, jautājumu normatīvais regulējums ir noteikts šādos normatīvajos aktos:

- 08.05.2008.gada likums „Attīstības plānošanas sistēmas likums” ar grozījumiem;
- 22.05.2002.gada likums „Teritorijas plānošanas likums” ar grozījumiem;
- 21.03.2002.gada likums „Reģionālās attīstības likums” ar grozījumiem.

Svarīgi atzīmēt, ka Latvijā pilsētu attīstības politikas plānošanas un pārvaldīšanas procesā ir iesaistītas gan valsts varas un pārvaldes institūcijas, kas normatīvajos aktos noteiktā kārtībā pilda tām uzliktās funkcijas, gan arī uz brīvprātības principiem dibinātās sabiedriskās organizācijas, kas shematiski parādīts 6.attēlā.

6.att. Pilsētu attīstības plānošanā un pārvaldīšanā iesaistīto publisko institūciju modelis [Autors izstrādāts attēls, izmantojot [15;16;17]]

Kā redzams 6.attēlā, Latvijā pilsētu attīstības politikas plānošana un pārvaldīšana tiek nodrošināta savstarpēji mijiedarbojoties valsts varas un pārvaldes institūcijām atbilstoši attiecīgās institūcijas kompetencei un uz brīvprātības principiem dibinātām organizācijām ar nolūku īstenot biedru (t.i., pašvaldību un pilsētu) tiesisko interešu pārstāvēšanu un aizsardzību. Vitāli svarīga ir arī sabiedrības, kas sevī ietver gan individuus, gan sociālās grupas, līdzdalības nodrošināšana pilsētu attīstības procesā. Tas nodrošinātu ne vien labāku izpratni par lēmumu pieņemšanas procesiem, bet arī paša pilsētu attīstības procesa kvalitāti.

VI. SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Raksta nobeigumā varam secināt, ka pilsētu attīstības plānošanai un pārvaldīšanai atbilstoši ilgtspējīgas attīstības mērķiem ir liela nozīme, lai tiktu saglabāta Latvijai raksturīgā daudzveidīgā apdzīvoto vietu struktūra, kas veicinātu iedzīvotāju piesaisti ne tikai republikas pilsētām, bet arī mazpilsētām un lauku teritorijām. Tieši ar pilsētu attīstību saistīto jautājumu ievērošana visos valsts pārvaldes līmeņos pozitīvi ietekmētu pilsētu un vietējo pašvaldību sadarbību ar Latvijas Republikas, starptautiskajām un citu valstu institūcijām un organizācijām, kā arī veicinātu Latvijas pilsētu un vietējo pašvaldību attīstību. Līdz ar to Latvijas Republikā pilsētu attīstības plānošana un pārvaldīšana ir noteikta kā priekšnosacījums valsts teritorijas sociāli ekonomiskai un teritoriāli telpiskai līdzsvarotai attīstībai tādos hierarhiski augstākajos ilgtermiņa un vidējā termiņa valsts attīstības plānošanas dokumentos kā Latvijas valsts ilgtspējīgas

attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam un Latvijas Nacionālā attīstības plānā 2007.-2013.gadam.

Nemot vērā ar pilsētu attīstību saistīto jautājumu prioritāro raksturu, kas tiek atspoguļots iepriekš minētajos, kā arī citos valsts attīstības plānošanas dokumentos, kā arī pilsētu kā lielāko valsts izaugsmei stratēģiski svarīgu resursu koncentrācijas vietu nozīmīgumu mūsdienu ekonomiskajā telpā, būtiski svarīgi integrēt stratēģiskās pārvaldības metodes ar pilsētu attīstību saistīto jautājumu regulēšanā. Analizējot mūsdienu pasaules ekonomiski attīstīto valstu pieredzi šajā jomā, var secināt, ka arvien biežāk pilsētu ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai tiek pielietoti tādi stratēģiskās plānošanas un pārvaldības instrumenti kā pilsētas attīstības plāns, ilgtermiņa attīstības stratēģija, attīstības programma, teritorijas plānojums, mārketinga stratēģija u.c.

Analizējot situāciju ar stratēģiskās pārvaldības metožu un paņēmieni izmantošanu apdzīvoto vietu attīstības plānošanā un pārvaldīšanā Latvijā, svarīgi atzīmēt, ka atsevišķas Latvijas pilsētu pašvaldības integrē stratēģiskās pārvaldības principus savā darbībā un ir izstrādājušas dažādu veidu pilsētas attīstības plānošanas dokumentus, kā arī īsteno atsevišķus mērķtiecīgus pasākumus.

Taču šobrīd notiekošo pilsētu ilgtspējīgas attīstības pasākumu efektivitāte un rezultativitāte nav pietiekama. Tam par iemeslu ir vienotās valsts oficiālās pilsētu ilgtspējīgas attīstības vīzijas trūkums, finansējuma nepietiekamība, vāji attīstīta sadarbība starp valsts un privāto sektoru, kā arī zināšanu un pieredzes trūkums. Tādējādi, analizējot raksta ietvaros veikto pilsētu ilgtspējīgas attīstības plānošanas un pārvaldīšanas aspektu izpēti mūsdienu urbanizācijas un globalizācijas procesu apstākļos, nepieciešams uzsvērt, ka Latvijas pilsētu izaugsmei vitāli svarīgi turpināt iesāktu pilsētu attīstības stratēģiskās plānošanas un pārvaldības dokumentu izstrādi un īstenošanu gan republikas nozīmes pilsētām, gan novadu pilsētām, balstoties uz pilsētu sociāli ekonomisko un teritoriāli telpisko attīstību raksturojošo rādītāju analīzi.

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. *Informācijas vide Latvijā: 21.gadsimta sākums*. Stratēģiskās analīzes komisija. I.Brikšas redakcijā. Rīga: Zinātne, 2006. 415 lpp.
2. *Rīga – pilsēta un arhitektūra 2006.-2009.* I.Zibārtes redakcijā. Rīga: Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments, 2009. 174 lpp.
3. *Vides zinātne*. M.Kļaviņš, O.Nikodemus, V.Segliņš. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008. – 599 lpp.
4. **Batten, F.** Network Cities: creative urban agglomeration for the 21st century. Urban Studies, 1995, vol. 32, p313-327.
5. **Girardet, H.** Creating Sustainable Cities. Dartington: Wiley-Academy, 2006. 326 p.
6. *Vides veselība*. M.Eglītes redakcijā. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2008. 696 lpp.
7. *Kultūra – vērtības un kapitāls ilgtspējīgai attīstībai*. Latvijas Republikas Kultūras ministrija. [tiešsaiste]. Rīga: Latvijas Republikas Kultūras

- ministrija, 2010. – [skatīts 13.06.2010.]. Pieejams: www.km.gov.lv/lv/doc/noderiga/Kulturkapitals8-2.doc
8. *Pilsētas un kopienas – apdzīvoto vietu ilgtspēja. 7.lekcija*. H.Andersons, P.Bergs, L.Ridens. Rīga: Zviedrijas Starptautiskā attīstības aģentūra. Latvijas Vides aizsardzības fonds, 2001. 58 lpp.
9. **Тетюп, А.Н.** Городская экология. Москва: Академия, 2006. 327 стр.
10. *Zinājums par dzīvo planētu*. Pasaules Dabas fonds. [tiešsaiste]. Rīga: Pasaules Dabas fonds, 2006. – [skatīts 13.06.2010.]. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas_zala_zeme_169657-wwwf_neapdomiga_pasaules_izsmelsana_apdraud_pasauli
11. *Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas nolikums. Ministru kabineta noteikumi Nr. 698*. [tiešsaiste]. Rīga: Ministru kabinets, 2007. [skatīts 26.08.2010.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=164934&from=off>
12. *Priekšlikumu sagatavošana Latvijas pilsētu politikas izstrādei*. Latvijas Universitāte. [tiešsaiste]. Rīga: Valsts Reģionālās attīstības aģentūra, 2009. – [skatīts 26.08.2010.]. Pieejams: http://www.vraa.gov.lv/uploads/petnieciba/petijumi/Priekslukumi%20pilssetpolitikai_GALA_zinojums.pdf
13. *Vadlīnijas Eiropas kontinenta ilgtspējīgai telpiskajai attīstībai*. D.Lapāne, L.Kūle. Rīga: McĀbols, 2001. – 36 lpp.
14. *Pilsētvide – politikas konteksts*. Eiropas Savienības institūciju tulkošanas centrs. [tiešsaiste]. Rīga: Eiropas Vides aģentūra, 2009. – [skatīts 26.08.2010.]. Pieejams: <http://www.eea.europa.eu/lv/themes/urban/policy-context>
15. *Reģionālās attīstības likums*. [tiešsaiste]. Rīga: Reģionālās attīstības pašvaldību lietu ministrija, 2002. – [skatīts 04.05.2010.]. Pieejams: <http://www.rapl.m.gov.lv/pub/index.php?id=52>
16. *Attīstības plānošanas sistēmas likums*. [tiešsaiste]. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. – [skatīts 15.08.2010.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=175748>
17. *Teritorijas plānošanas likums*. [tiešsaiste]. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002. – [skatīts 26.08.2010.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=63109>

Jurijs Grizans is a PhD student at the Faculty of Engineering Economics and Management of Riga Technical University. He received a Professional Master Degree in Entrepreneurship and Management from Riga Technical University in 2007. His research interests focus on sustainable urban development, spatial planning, regional cohesion and urban ecology. Mg.oec Grizāns serves as a structural engineer-economist in State owned enterprise “Environmental Projects” at the Department of Daugava Hydropower Stations projects. He teaches undergraduate and postgraduate courses in management of ecology and management of ecological systems at the Faculty of Engineering Economics and Management and at the Faculty of Computer Science and Information Technology in Riga Technical University. His contact data: jurijs_grizans@yahoo.com

Janis Vanags is an Associative Professor in the Institute of the Building Entrepreneurship and Real Estate Economics in Riga Technical University. He received a Doctorate Degree in Economic Science from Riga Technical University in 2004. His research and teaching interests are in national economics, engineering economics, building entrepreneurship, and real estate economics. Dr. Vanag's research interests include microeconomics and macroeconomics processes, real estate management, and sustainable development. He teaches undergraduate and postgraduate courses in national economics and finance market, real estate economics at the Faculty of Engineering Economics and Management in Riga Technical University. His contact data: vanags.janis@gmail.com

Jurijs Grizans, Janis Vanags. The management of sustainable urban development in the conditions of the modern urbanization and globalization processes

Cities play a vital role for the sustainable development of regions and states, as well to reaching the goals of polycentric development at the European, international, but at the context of the globalization processes also at the intercontinental level. Sustainable urban development is recognized as one of the challenges of the 21st century. Taking into account an a role of the cities, as regional and national centres, at the sustainable development of the state economics over the last few decades, the major part of the representatives of the Latvian state institutions, private and public business organizations, media and public pay attention to the spatial planning and urban policy. Many of the Latvian municipalities, nongovernmental and scientific organizations participate in the international cooperation projects which are aimed to the improvement of the efficiency of the integrated sustainable urban development policy in the European Union to reaching Lisbon and Goteborg goals. Analyzing an experience of the economically developed countries in area of the strategic urban development

planning and management, it could be concluded that the use of the methods and techniques of the strategic management in the processes of the planning and management of the human settlements provides conceptually new partnerships between local authorities and local communities. It is important to note that the integration of the principles of sustainable development in the human settlements development policy planning is associated with the search of the possibilities of engagement of society to the urban development decision making and realization processes. During the working out of the strategic development documents of the human settlements the new mechanism of the creation of the partnership could be established. It could help to formulate the goals of sustainable urban development, as well as to identify coordinated actions to achieve these goals. The research aim is to analyze the aspects of the sustainable urban development in the conditions of the modern urbanization and globalization processes. The research is based on the following methods: the analysis of the normative acts and conceptual statements of the regulation of the urban development, interpretation of the expert's opinions and conclusions, as well, as monographic and logically constructive method. The results of this study showed that it is crucial to develop the integration of the strategic management's methods and tools for the sustainable urban development in Latvia.

Юрий Гризанс, Янис Ванагс. Планирование и управление устойчивым развитием городов в условиях современных процессов урбанизации и глобализации

Осознавая всё увеличивающееся значение городов в обеспечении роста регионального и национального благосостояния в контексте устойчивого развития, а также их особую роль в достижении целей полицентрического развития, вопросы устойчивого развития городов признаны одним из приоритетов данного столетия на европейском, межнациональном, а с усилением процессов глобализации, и межконтинентальном уровне. В последние годы, учитывая значение городов как центров регионального и национального развития в гармоничном росте благополучия государства, также и в Латвийской Республике всё большее внимание со стороны государственных организаций, предпринимателей, представителей масс медиа и общественности уделяется вопросам развития городов. В Латвии всё больше самоуправлений, общественных организаций и научных институтов участвуют в проектах международного сотрудничества, направленных на повышение эффективности интегрированной политики развития Европейских городов, с целью реализации Лиссабонской и Гётеборгской стратегий развития. Изучая опыт экономически развитых государств мира в области стратегического планирования и управления развитием городов, можно констатировать, что использование методов и способов стратегического управления в планировании и осуществлении развития населённых пунктов обеспечивает создание концептуально новых партнёрских отношений между местными самоуправлениями и общественностью. Важно отметить, что интегрирование принципов устойчивого развития в планирование политики роста благосостояния населённых пунктов связано с поиском возможных путей обеспечения участия общественности в принятии решений, касающихся развития городов, а также в их реализации. Таким образом, в ходе разработки документов стратегического развития может быть создан инструмент образования взаимных партнёрских отношений, который будет способствовать формулированию стратегических целей развития городов, а также согласованию действий по их достижению. Основной целью научной статьи является изучение аспектов планирования и управления устойчивым развитием городов в условиях современных процессов урбанизации и глобализации. Для достижения выдвинутой цели использованы следующие научные исследовательские методы: анализ нормативных документов и концептуальных установок в области регулирования развития городов, изучение оценки экспертов в данной области, а также монографический и метод логического подхода. В результате исследования разработаны концептуальные предложения по оптимизации принципов стратегического управления социально-экономического и территориально-пространственного развития городов.